

Praktyczny wykład Nowego Testamentu

Ewangelia według Łukasza

Część II

Materiały do wykładów (wykład 3. i 4.)

Autor: Marek Kaczmarczyk

Spis treści

Wstęp.....	3
Uwagi do oznaczeń w materiałach.....	3
Struktura SEKCJI G1 [13,22-19,28].....	4
Budowa argumentu SEKCJI G1	5
WARSTWA I – SEKWENCJE A [13,22-30] i A1 [18,9-19,28].....	6
WARSTWA II – SEKWENCJE B [13,31-35] i B1 [17,20-18,8].....	8
WARSTWA III – SEKWENCJE C [14,1-6] i C1 [17,11-19]	9
WARSTWA IV – SEKWENCJE D [14,7-11] i D1 [18,9-19,28].....	9
WARSTWA V – SEKWENCJE E [14,12-14] i E1 [16,1-31]	10
WARSTWA VI – SEKWENCJE F [14,15-24] i F1 [15,1-35]	12
WARSTWA VII – SEKWENCJA G [14,25-35] – akcent sekcji.....	13

Wstęp

Wszystkie podstawowe założenia do niniejszych zajęć zostały przedstawione w pierwszym wykładzie cz. I. (wykład udostępniony na stronie www.berea.edu.pl).

Uwagi do oznaczeń w materiałach

W materiałach zamieszczone zostały schematy blokowe i teksty z zaznaczeniem ich budowy w postaci mniej lub bardziej uproszczonej. W celu wskazania w tekście miejsc istotnych z punktu widzenia retoryki biblijnej wprowadzone zostały zaznaczenia kolorem. Poniższa tabela przedstawia sposób oznaczeń.

Legenda

Kolor czcionki /ramki	Rola zaznaczonego tekstu
czerwony	Oznaczenie tekstu w pozycji głównego akcentu. W przypadku relacji antytetycznej, wskazanie akcentu drugorzędnego.
czerwony	Oznaczenie tekstu w pozycji głównego akcentu. W przypadku relacji antytetycznej, wskazanie akcentu pierwszorzędowego.
niebieski	Oznaczenie tekstu w pozycji akcentu lokalnego.
zielony	W przypadku relacji antytetycznej, wskazanie lokalnego akcentu drugorzędnego.

Przykłady:

<p>A abc</p> <p>B abc</p> <p>B1 abc</p> <p>A abc</p>	<p>A abc abc</p> <p>abc</p> <p>B abc</p> <p>A1 abc</p> <p>abc</p> <p>abc</p> <p>abc</p>	<p>Tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p> <p>tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p> <p>tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p> <p>tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p> <p>tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p> <p>tekst tekst tekst tekst tekst tekst tekst</p>	<p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p> <p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p> <p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p> <p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p> <p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p> <p>Tekst tekst tekst Tekst tekst tekst</p>
<p>Tekst został przedstawiony z zaznaczeniem jego budowy poprzez wcięcia i oznaczenia jego części.</p> <p>Kolorem czerwonym oznaczono sam tekst w miejscach akcentu głównego, akcenty pierwszorzędny i drugorzędny.</p>	<p>Tekst został przedstawiony z zaznaczeniem jego budowy poprzez wcięcia i oznaczenia jego części.</p> <p>Kolorem czerwonym oznaczono sam tekst w miejscu akcentu głównego.</p> <p>Lokalne akcenty pierwszorzędne zaznaczone są na niebiesko, a drugorzędny na zielono.</p>	<p>Tekst zwarty bez zaznaczonej graficznie budowy. Zawiera jedynie wskazanie miejsc akcentowanych.</p> <p>Na niebiesko wskazano miejsce akcentu lokalnego.</p>	<p>Tekst zwarty bez zaznaczonej graficznie budowy. Zawiera jedynie wskazanie miejsc akcentowanych.</p> <p>Kolorami brązowym i fioletowym wskazano miejsca akcentu lokalnego, którego elementy są w relacji antytetycznej. Akcent pierwszorzędny zaznaczono na niebiesko, a drugorzędny na zielono.</p>

Struktura SEKCJI G1 [13,22-19,28]

SEKWENCJA A [13,22-30] Wezwanie ludu by usilnie starał się przejść przez wąską bramę, jedyną drogę do zbawienia. Zignorowanie Chrystusa, gospodarza Królestwa, doprowadzi do wyłączenia.

SEKWENCJA B [13,31-35] Zapowiedź zniszczenia Jerozolimy jako sądu za bunt przeciw Bogu i odrzucenie napomnień. Jezus, świadomy swojej misji i jej finału, zmierza ku Jerozolimie.

SEKWENCJA C [14,1-6] Apel do liderów o powrót do rozsądku i właściwej oceny potrzeby miłosierdzia – pomocy (uzdrowienie człowieka chorego na puchlinę w sabbat).

SEKWENCJA D [14,7-11] Wezwanie faryzeuszy do zaniechania wywyższania samych siebie i rywalizacji, niech inni potwierdzą ich godność. Jeśli nie, to grozi im publiczne poniżenie.

SEKWENCJA E [14,12-14] Wezwanie do faryzeusza, by postawił na odpłatę za gościnność przez Boga, niż na wzajemność znajomych; niech raczej usłuży tym, którzy nie mogą się odwzajemnić.

SEKWENCJA F [14,15-24] Liderzy mówią o radościach Królestwa, ale są uparci, by nie uznać w Jezusie Chrystusa, który zaprasza ich do Królestwa. Pokochali TU i TERAZ dlatego ich miejsce zajmą mniejsi, słabsi, ubodzy (podobieństwo o uczcie).

SEKWENCJA G [14,25-35] Jezus wzywa do uczniostwa, które będzie pełne oddania Jemu, oparte na prawdziwym wyrzeczeniu się siebie. Próby zachowania kontroli lub autonomii są próżne, lepiej zrozumieć swoją pozycję zawczasu i wybrać właściwą drogę do prawdziwego sukcesu.

SEKWENCJA F1 [15,1-32] Zachęta i wezwanie do faryzeuszy i uczonych w Prawie, by uznali wartość nawróceń grzeszników i wspólną relacji z Ojcem, który chce przyjąć wszystkich.

SEKWENCJA E1 [16,1-31] Ostra krytyka chciwości faryzeuszy, którzy zdradzili wskazania Prawa i Proroków. Obierając egoizm narażają się na negatywną odpłatę. Lekcja dla uczniów o wiernej służbie w sferze majątności.

SEKWENCJA D1 [17,1-10] Bezwzględny nakaz dla uczniów, by przebaczeni każdemu tylekroć, ile razy się upamięta. Wyniosłość w tej sytuacji może zatrzymać kogoś w podążaniu za Jezusem (uczniowie mają być posłuszni temu nakazowi jak słudzy wykonujący polecenia).

SEKWENCJA C1 [17,11-19] Akt miłosierdzia Jezusa i brak wdzięczności za doznane dobro. Wdzięczność okazuje jedynie Samarytanin (oczyszczenie dziesięciu trędowatych).

SEKWENCJA B1 [17,20-18,8] Wezwanie uczniów do czujności i zachowania wiary (gotowości na spotkanie Pana), w obliczu nadchodzącego dnia sądu Syna Człowieczego nad pokoleniem.

SEKWENCJA A1 [18,9-19,28] Rozwinięcie idei „wąskiej bramy”. Ludzie nie mogą pominąć Jezusa jako Chrystusa, zwycięzcy śmierci, dawcy życia i sędziego nad ludźmi. Ostrzeżenie przed wyniosłością.

Budowa argumentu SEKCJI G1

**Wezwanie do uczniostwa opartego
na pierwszeństwie Jezusa
i wyrzeczeniu się siebie samego**

WARSTWA VII

**Brak rozeznania liderów co do aktualnego działania Boga i Jego
celów; grzesznicy, reagując na naukę Jezusa pokutą,
doświadczają Królestwa przed liderami.**

WARSTWA VI

**Wskazania odnośnie wierności i oddania Bogu
w sferze finansowej i majątności**

WARSTWA V

**Wezwanie do odrzucenia wyniosłości i wytrwania w posłuszeństwie na
podobieństwo sługi; bezwzględny nakaz przebaczenia pokutującym
(odmowa przebaczenia jako wyraz wyniosłości)**

WARSTWA IV

**Miłosierdzie Jezusa – wrażliwość i determinacja,
nawet pomimo braku wdzięczności**

WARSTWA III

**Sąd Syna Człowieczego nad Jerozolimą i pokoleniem.
Wezwanie uczniów do gotowości na spotkanie z Panem.**

WARSTWA II

Jezus Chrystus – wąska brama do Królestw Bożego

WARSTWA I

Notatki

.....

.....

.....

.....

.....

.....

WARSTWA I – SEKWENCJE A [13,22-30] i A1 [18,9-19,28]

[13,22-30] SEKWENCJA A¹ - Wezwanie ludu do wybrania drogi sprawiedliwości Królestwa Bożego – „wąskiej bramy”. Chrystus – wąska brama dla każdego, kto pragnie sięgnąć życia wiecznego.

(22) I obchodził miasta i wioski, nauczając, i zdążał w kierunku Jerozolimy. (23a) I rzekł ktoś do niego: Panie, czy tylko niewielu będzie zbawionych?

(23b) On zaś rzekł do nich: (24) Starajcie się wejść przez wąską bramę, gdyż wielu, powiadam wam, będzie chciało wejść, ale nie będą mogli. (25) **Gdy wstanie gospodarz i zamknie bramę, a wy staniecie na dworze i pukać będziecie w bramę, mówiąc: Panie, otwórz nam, a on odpowie: Nie [znam was] wiem, skąd jesteście.**

(26) Wówczas zaczniecie mówić: Jadaliśmy [przed tobą] i piliśmy przed tobą, i na ulicach naszych nauczalesz;

(27) a on powie wam: Nie [znam was] wiem, skąd jesteście, odśwycie ode mnie wszyscy, którzy czynicie nieprawość. (28) **Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów, gdy ujrzycie Abrahama, Izaaka i Jakuba i**

wszystkich proroków w Królestwie Bożym, siebie samych zaś precz wyrzuconych.

(29) I przyjdą ze wschodu i z zachodu, z północy i z południa, i zasiądą w Królestwie Bożym.

(30) I oto ostatni będą pierwszymi, a pierwsi ostatnimi.

Notatki

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹ UWAGA: skreślenia i zmiany przekładu przede wszystkim związane są z poprawkami porządku słownego za greką; inne korekty za przekładem interlinearnym (sporadycznie za dosłownym przekładem NT EIB - NTD).

[18,9-19,28] SEKWENCJA A1 - Określenie „wąskiej bramy” – jedyną drogą do Królestwa Bożego jest zaufanie, zdanie się na Jezusa, Chrystusa; wszystkie inne próby osiągnięcia Królestwa jako zapłaty lub wyróżnienia są próżne.

[18,9-17] FRAGMENT A1 – Duchowa pycha a oczekiwanie Bożego zmiłowania (problem faryzeuszy, ale i uczniów).

(9) I powiedział także do tych, którzy pokładali ufność w sobie samych, że są usprawiedliwieni, a innych lekcewazyli, to podobieństwo: (10) Dwóch ludzi weszło do świątyni, aby się modlić, jeden faryzeusz, a drugi celnik. (11) Faryzeusz stanął i tak się w duchu modlił: Boże, dziękuję ci, że nie jestem jak inni ludzie, rabusie, oszuści, cudzołóżnicy albo też jak ten oto celnik. (12) Poszczę dwa razy w tygodniu, daję dziesięcinę z całego mego dorobku. (13) A celnik stanął z daleka i nie śmiał nawet oczu podnieść ku niebu, lecz bił się w pierś swoją, mówiąc: Boże, bądź miłosierny dla mnie grzesznemu. (14) Powiadam wam: Ten poszedł usprawiedliwiony do domu swego, tamten zaś nie; **bo każdy, kto siebie wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony.** (15) Przyniesli też do niego i dzieci, aby się ich dotknął. A widząc to uczniowie, gromili ich. (16) Jezus zaś przywołał je i rzekł: Pozwólcie dzieciom przychodzić do mnie i nie zabraniajcie im. Albowiem do takich należy Królestwo Boże. (17) **Zaprawdę powiadam wam, kto nie przyjmie Królestwa Bożego jak dziecko, nie wejdzie do niego.**

[18,18-28] FRAGMENT B1 – Zyskanie Królestwa Bożego i rozpoznanie Jezusa jako Chrystusa, a oczekiwanie życia wiecznego jako zapłaty.

(18) I zapytał go pewien dostojnik tymi słowy: Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby odziedziczyć żywot wieczny? (19) Rzekł do niego Jezus: Dlaczego zwiesz mnie dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko jeden Bóg. (20) Znasz przykazania: Nie cudzołóż, nie zabijaj, nie kradnij, nie mów fałszywego świadectwa, czcij ojca swego i matkę swoją. (21) Ten zaś rzekł: Tego wszystkiego przestrzegałem od młodości. (22) A gdy to Jezus usłyszał, rzekł do niego: Jeszcze jednego ci brak. Sprzedaj wszystko, co tylko masz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie, a potem przyjdź i naśladowuj mnie. (23) Ten zaś, usłyszawszy to, zasmucił się; był bowiem bardzo bogaty. (24) A Jezus, gdy go takim ujrzał, powiedział: **Jak trudno tym, którzy mają majątności, wejść do Królestwa Bożego.** (25) **Łatwiej bowiem wielbłądowi przejść przez ucho igielne, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego.** (26) **A ci, którzy to usłyszeli, rzekli: Któż tedy może być zbawiony?** (27) **On zaś rzekł: Co niemożliwe jest u ludzi, możliwe jest u Boga.** (28) A Piotr rzekł: Oto my opuściliśmy, co było nasze, a posłaliśmy za tobą. (29) On zaś rzekł do nich: Zaprawdę powiadam wam, że nie ma takiego, który by opuścił dom czy żonę, czy braci, czy rodziców, czy dzieci dla Królestwa Bożego, (30) **a nie otrzymał w zamian daleko więcej w czasie obecnym, a w świecie przyszłym żywota wiecznego.**

[18,31-34] FRAGMENT C1 - Zapowiedź poniżenia, wyśmiania i śmierci Jezusa w Jerozolimie.

(31) A wzięwszy z sobą dwunastu, rzekł do nich: Oto idziemy do Jerozolimy, i wszystko, co napisali prorocy, wypełni się nad Synem Człowieczym. (32) **Wydadzą go bowiem poganom i wyśmieją, zelżą i oplwają, (33) a ubiczowawszy, zabiją go, ale dnia trzeciego zmartwychwstanie.** (34) Lecz oni nic z tego nie zrozumieli i było to słowo zakryte przed nimi, i nie wiedzieli, co mówiono.

[18,35-43] FRAGMENT A2 - Jezus okazuje miłosierdzie odrąconemu przez uczniów ślepcowi.

(35) A gdy On przybliżył się do Jerycha, pewien ślepiec siedział przy drodze, żebrząc. (36) A gdy usłyszał, że tłum przechodzi, dowiadywał się, co się dzieje. (37) Powiedzieli mu wtedy, że Jezus Nazareński przechodzi. (38) I zaczął wołać: Jezusie, Synu Dawidowy, zmiłuj się nade mną! (39) **A ci, którzy szli na przędzie, gromili go, by milczał.** On zaś coraz głośniej wołał: Synu Dawidowy, zmiłuj się nade mną! (40) Wtedy Jezus przystanął i kazał przyprowadzić go do siebie. A gdy ten się zbliżył, zapytał go, (41) mówiąc: Co chcesz, abym ci uczynił? A on odrzekł: Panie, abym przejrzał. (42) A Jezus rzekł do niego: Przejrzyj! Wiara twoja uzdrowiła cię. (43) I zaraz odzyskał wzrok, i szedł za nim, wielbiąc Boga. A cały lud, ujrawszy to, oddał chwałę Bogu.

[19,1-6] FRAGMENT B2 - Pozytywna reakcja bogatego celnika, Zacheusza, na Jezusa.

(1) I wszedłszy do Jerycha, przechodził przez nie. (2) A oto mąż, imieniem Zacheusz, przełożony nad celnikami, człowiek bogaty, (3) pragnął widzieć Jezusa, kto to jest, lecz nie mógł z powodu tłumu, gdyż był małego wzrostu. (4) Pobiegł więc naprzód i wszedł na drzewo sykomy, aby go ujrzeć, bo tamtędy miał przechodzić. (5) A gdy Jezus przybył na to miejsce, spojrzął na górę i rzekł do niego: Zacheuszu, zejdz śpiesznie, gdyż dziś muszę się zatrzymać w twoim domu. (6) I zszedł śpiesznie, i przyjął go z radością. (7) **A widząc to, wszyscy szemrali, mówiąc: Do człowieka grzesznego przybył w gościnę.** (8) Zacheusz zaś stanął i rzekł do Pana: Panie, oto połowę majątku mego daję ubogim, a jeśli na kim co wymusiłem, jestem gotów oddać w czwórmasób. (9) A Jezus rzekł do niego: Dziś zbawienie stało się udziałem domu tego, **ponieważ i on jest synem Abrahamowym.** (10) **Przyszedł bowiem Syn Człowieczy, aby szukać i zbawić to, co zginęło.**

[19,11-28] FRAGMENT C2 – Przeciwników Chrystusa, Króla, spotka surowy sąd. Oczekiwanie na powrót Jezusa to czas wytężonej pracy i poświęcenia. Praca zostanie oceniona i stosownie nagrodzona.

(11) A gdy oni tego słuchali, powiedzieli im dodatkowo podobieństwo, dlatego że był blisko Jerozolimy, a oni mniemali, że wkrótce ma się objawić Królestwo Boże. (12) Rzekł więc: Pewien człowiek szlacheckiego rodu udał się do dalekiego kraju, aby objąć królowanie i wrócić. (13) Przywołał więc dziesięciu sług swoich i dał im dziesięć min, i rzekł do nich: Obracajcie nimi, aż powrócę. (14) **Lecz poddani nienawidzili go, wysłali więc za nim poselstwo z tymi słowy: Nie chcemy, aby ten królował nad nami.** (15) A gdy on, **objąwszy królowanie** powrócił [objąwszy królowanie], kazał przywołać do siebie te sługi, którym dał pieniądze, aby się dowiedzieć, ile kto zarobił. (16) Zjawił się więc pierwszy i rzekł: Panie, mina twoja przyniosła dziesięć min zysku. (17) I rzekł do niego: ~~Ź~~ dobrze, sługo dobry, przeto iż w ~~małym~~ [najmniejszym] byłeś wierny, obejmij władzę nad dziesięciu miastami. (18) I przyszedł drugi, mówiąc: Panie, mina twoja przyniosła pięć min. (19) Rzekł i do niego: Także i ty bądź nad pięciu miastami. (20) A inny przyszedł i rzekł: Panie, oto mina twoja, którą trzymałem w chustce. (21) Bałem się bowiem ciebie, żeś człowiekiem surowym; bierzesz, czego nie położyłeś, i żniesz, czego nie posiałeś. (22) Rzecze do niego: Na podstawie twoich słów osądzę cię, sługo zły. Wiedziałeś, że jestem człowiekiem surowym; biore, czego nie położyłem, i żnę, czego nie posiałem. (23) Dlaczego więc nie dałeś pieniędzy moich do banku? Po powrocie miałbym je z zyskiem? (24) A do tych, którzy stali obok, powiedział: Odbierzcie od niego minę, a dajcie temu, który ma dziesięć min. (25) A oni rzekli do niego: Panie, ma już dziesięć min. (26) Powiadam wam, iż każdemu, kto ma, będzie dane, temu zaś, który nie ma, i to, co ma, będzie odebrane. (27) **Ale tych nieprzyjaciół moich, którzy nie chcieli, bym ja królował nad nimi, przyprowadźcie tutaj i zabijcie ich na moich oczach.** (28) I powiedziawszy to, szedł dalej, zdążając do Jerozolimy.

WARSTWA II – SEKWENCJE B [13,31-35] i B1 [17,20-18,8]

[13,31-35] SEKWENCJA B - Zapowiedzi sądu nad Jerozolimą i śmierci Jezusa, Proroka, w Jerozolimie; świadectwo o trosce Jezusa, Syna Bożego, o Jego lud (zapowiedź powtórnego przyjscia w chwale).

(31) W tym czasie przybyli niektórzy faryzeusze, mówiąc do niego: Wyjdź stąd i oddal się, gdyż Herod chce cię zabić. (32) I rzekł do nich: Idźcie i powiedzcie temu lisowi: Oto wypędzam demony i dokonuję uzdrowień dziś i jutro, a trzeciego dnia skończę. (33) Tymczasem muszę dziś i jutro, i pojutrze odbyć drogę, bo jest nie do pomyślenia, by prorok ginął poza Jerozolimą. (34) **Jeruzalem, Jeruzalem, które zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie byli posłani, ileż to razy chciałem zgromadzić dzieci twoje, jak kokosz zgromadza pisklęta swoje pod skrzydła, a nie chcieliście.** (35) ~~Oto wasz dom pusty wam zostanie.~~ [Oto pozostawiany jest wam dom wasz {opustoszały}] Powiadam wam: Nie ujrzycie mnie, aż nastanie czas, kiedy powiecie: Błogosławiony, który przychodzi w imieniu Pańskim.

[17,20-18,8] SEKWENCJA B1 - Jezus zapowiada, że zostanie odrzucony przez pokolenie, lecz przyjdzie i dokona sądu nad pokoleniem. Wezwanie uczniów do wytrwałości w nadchodzącym ucisku.

[17,20-25] FRAGMENT A1 - Faryzeusze nie rozpoznają Jezusa jako kluczowego znaku Królestwa Bożego. Wezwanie uczniów do czujności w kontekście nadchodzącego sądu.

(20) Zapytany zaś przez faryzeuszów, kiedy przyjdzie Królestwo Boże, **odpowiedział im i rzekł: Królestwo Boże nie przychodzi dostrzegalnie, (21) ani nie będą mówić: Oto tutaj jest, albo: Tam; oto bowiem Królestwo Boże jest pośród was.** (22) Rzekł też do uczniów: Przyjdą czasy, kiedy będziecie pragnęli widzieć jeden z dni Syna Człowieczego, a nie ujrzycie. (23) I będą mówić do was: Oto tam, oto tu. Nie chodźcie, ani się tam nie udawajcie. (24) Bo jak błyskawica, gdy zablęśnie, świeci od jednego krańca nieba aż po drugi, tak będzie i Syn Człowieczy w dniu swoim. (25) **Lecz przedtem musi wiele cierpieć i być odrzucony przez to pokolenie.**

[17,26-30] FRAGMENT B1 – Wezwanie do gotowości pozostawienia wszystkiego w chwili nadejścia Chrystusa

[17,26-30] ELEMENT A1 – Zapowiedź sądu przez Syna Człowieczego (na wzór potopu i sądu nad Sodomą)

(26) A jak było za dni Noego, tak będzie i za dni Syna Człowieczego. (27) Jedli, pili, żenili się i za mąż wychodzili aż do dnia, kiedy Noe wszedł do arki i **nastał potop, i wytracił wszystkich.** (28) Podobnie też było za dni Lota: Jedli, pili, kupowali, sprzedawali, szczypli, budowali; (29) a w dniu kiedy Lot wyszedł z Sodomy, **spadł z nieba ogień z siarką i wytracił wszystkich.** (30) Tak też będzie w dniu, kiedy Syn Człowieczy się objawi.

[17,31-37] ELEMENT B1 - Zapowiedź wybawienia dla wiernych w czasie ponownego przyjscia Chrystusa.

(31) **Jeśli kto w owym dniu będzie na dachu, a rzeczy jego w mieszkaniu, niechaj nie schodzi na dół, aby je zabrać; a kto będzie na polu, podobnie, niechaj nie wraca.** (32) **Wspomnijcie żonę Lota.** (33) **Ten, który zabiegać będzie o życie swoje, by je zachować, utraci je, a kto je utraci, odzyska je.**

[17,34-36] ELEMENT A2 – Zapowiedź rozdziału pomiędzy tymi, którzy zostaną wybawieni przez Boga od tych, którzy pozostaną na sąd – przedstawiciele obu grup żyją tuż obok siebie (różni ich wnętrze)

(34) Powiadam wam: Tej nocy dwaj będą na jednym łożu, jeden będzie zabrany, **a drugi pozostawiony.** (35) Dwie młce będą na jednym miejscu, jedna będzie zabrana, **a druga pozostawiona.** (36) Dwóch będzie na roli; jeden będzie zabrany, **a drugi pozostawiony.**

[17,37] ELEMENT B2 – Sentencjonalne wyrażenie o naturalnym gromadzeniu się głodnych przy pożywieniu; tu: wiernych przy Chrystusie.

(37) **A odpowiadając, mówią do niego: Gdzie, Panie? On zaś rzekł do nich: Gdzie jest padlina, tam zlatują się i sępy.**

[18,1-8a] FRAGMENT A2 - Jezus wzywa uczniów do wytrwałej modlitwy w czasie problemów/ucisków, gdyż Bóg ma ich na uwadze i weźmie ich w obronę.

(1) Powiedział im też podobieństwo o tym, że powinni zawsze się modlić i nie ustawać, (2) mówiąc: Był w jednym mieście pewien sędzia, który Boga się nie bał, a z człowiekiem się nie liczył. (3) Była też w owym mieście pewna wdowa, która go nachodziła i mówiła: Weź mię w obronę przed moim przeciwnikiem. (4) **I przez długi czas nie chciał.** Potem zaś powiedział sobie: Chociaż i Boga się nie boję ani z człowiekiem się nie liczę, (5) jednak ponieważ naprzykrza mi się ta wdowa, **wzmę ją w obronę, by w końcu nie przyszła i nie uderzyła mnie w twarz.** (6) I rzekł Pan: Słuchajcie, co ten niesprawiedliwy sędzia powiada! (7) A czyżby Bóg nie wziął w obronę swoich wybranych, którzy wołają do niego we dnie i w nocy, chociaż zwleka w ich sprawie? (8a) **Powiadam wam, że szybko weźmie ich w obronę.**

[18,8b] FRAGMENT B2 – Trwanie w zaufaniu do Chrystusa - prawdziwa kwestia dla tych, którzy podążają za Chrystusem i oczekują Jego powrotu. Krytyczna uwaga Jezusa na temat wierności uczniów w czasie Jego powrotu (?)

(8b) Tylko, czy Syn Człowieczy znajdzie wiarę na ziemi, gdy przyjdzie?

WARSTWA III – SEKWENCJE C [14,1-6] i C1 [17,11-19]

[14,1-6] SEKWENCJA C - Uzdrawienie chorego na puchlinę w sabbat - ilustracja braku miłosierdzia faryzeuszów i uczonych w Prawie.

(1) A gdy Jezus wszedł w sabbat do domu jednego z przedniejszych faryzeuszów, aby spożyć posiłek, oni go podpatrywali. (2) I oto zjawił się przed nim pewien człowiek chory na puchlinę. (3) ~~Wtedy Jezus zapytał uczonych w zakonie i faryzeuszów, mówiąc: Czy wolno w sabbat uzdrawiać, czy też nie?~~ [I odpowiadając Jezus rzekł do znawców Prawa i faryzeuszów mówiąc:] Czy wolno w sabbat uzdrawiać, czy też nie? (4) **A oni milczeli.** On zaś ujął go, uzdrowił i odprawił. (5) Potem rzekł do nich: Jeśli osioł lub wół którego z was wpadnie do studni, czy zaraz, nawet w dzień sabbatu, go nie wyciągnie? (6) **I nie mogli mu na to dać odpowiedzi.**

[17,11-19] SEKWENCJA C1 - Oczyszczenie dziesięciu trędowatych - ilustracja miłosierdzia Jezusa pomimo braku wdzięczności (wdzięczność wyraził jedynie Samarytanin).

(11) A w drodze do Jerozolimy przechodził między Samarią i Galileą. (12) Gdy wszedł do pewnej wioski, wyszło naprzeciw niego dziesięciu trędowatych mężów, którzy stanęli z daleka. (13) I podnieśli swój głos, mówiąc: Jezusie, Mistrzu! Zmiłuj się nad nami. (14) A gdy ich ujrzał, rzekł do nich: Idźcie, ukażcie się kapłanom. A gdy szli, zostali oczyszczeni. (15) **Jeden zaś z nich, widząc, że został uzdrowiony, wrócił, donośnym głosem chwalać Boga.** (16) **I padł na twarz do nóg jego, dziękując mu, a był to Samarytanin.** (17) A Jezus odezwał się i rzekł: Czyż nie dziesięciu zostało oczyszczonych? A gdzie jest dziewięciu? (18) **Czyż nikt się nie znalazł, który by wrócił i oddał chwałę Bogu, tylko ten cudzoziemiec?** (19) **I rzekł mu: Wstań, idź! Wiara twoja uzdrowiła cię.**

WARSTWA IV – SEKWENCJE D [14,7-11] i D1 [18,9-19,28]

[14,7-11] SEKWENCJA D - Jezus krytykuje wywyższanie się faryzeuszów i ich rywalizowanie między sobą (wybieranie pierwszych miejsc na przyjęciu).

(7) Następnie, gdy zauważył, jak obierali pierwsze miejsca, powiedział do zaproszonych podobieństwo, tak do nich mówiąc: (8) Gdy cię ktoś zaprosi na wesele, nie siadaj na pierwszym miejscu, bo czasem zjawi się ktoś znaczniejszy od ciebie, także zaproszony, (9) wtedy przyjdzie ten, który ciebie i tamtego zaprosił i powie ci: Ustąp temu miejsca; **i wtedy ze wstydem będziesz musiał zająć ostatnie miejsce.** (10) A gdy będziesz zaproszony i pójdziesz, usiądź na ostatnim miejscu, gdy zaś przyjdzie ten, który cię zaprosił, rzecze do ciebie: Przyjacielu, usiądź wyżej! **Wtedy doznasz czci wobec wszystkich współbiesiadników.** (11) Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie poniżony, **a kto się poniża, będzie wywyższony.**

[17,1-10] SEKWENCJA D1 - Nakaz przebaczenia tym, którzy żałują; wezwanie uczniów do troski o najmniejszych, uniżenia i przyjęcia postawy służby (zwłaszcza w odniesieniu do nakazu Jezusa przebaczenia pokutującemu).

(1) I rzekł do uczniów swoich: Niepodobna, by zgorszenia nie przysły, lecz biada temu, przez którego przychodzą. (2) Lepiej by było dla niego, gdyby kamień młyński zawisł na szyi jego, a jego wrzucono do morza, niż żeby zgorszył jednego z tych maluczkich. (3) **Mieście się na bacności. Jeśli by zgrzeszył twój brat, strofuj go, (3) a jeśli się upamięta, odpusć odpuszcisz mu.** (4) **A jeśli by siedemkroć na dzień zgrzeszył przeciwko tobie, i siedemkroć zwrócił się do ciebie, mówiąc: Żałuję tego, odpusć będziesz odpuszczał mu.** (5) I rzekli apostołowie do Pana: Przydaj nam wiary. (6) A Pan rzekł: Jeśli byście mieli wiarę jak ziarno gorczyczne, i rzekli byście do tego figowca: Wyrwij się z korzeniem i przesadź się w morze, usłuchałby was. (7) **Kto zaś z was, mając sługę, który orze lub pasie, powie do niego, gdy powróci z pola: Chodź zaraz i zasiądź do stołu? (8) Czy nie powie mu raczej: Przygotuj mi wieczerzę, przepasz się i usługuj mi, aż się najem i napiję, a potem i ty będziesz jadł i pił? (9) Czy dziękuje słudze, że uczynił to, co mu polecono? (10) Tak i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam polecono, mówcie: Sługami nieużytecznymi jesteśmy, bo co winniśmy byli uczynić, uczyniliśmy.**

[16,1-31] SEKWENCJA E1 - Nauka o właściwym stosunku i posługiwaniu się majątkiem i ostra krytyka chciwości faryzeuszy.

[16,1-13] FRAGMENT A – Wezwanie do wierności w sprawach finansowych w kontekście ostatecznego celu - nagrody w niebie; postawa ucznia ma wyrażać przede wszystkim chęć podobania się Bogu i pragnienie odebrania odpłaty od Niego

[16,1-8] ELEMENT A – Przykład złego nadzorcy, który umiłował pieniądze bardziej niż swego pana

(1) Potem powiedział jeszcze do uczniów: Był pewien bogaty człowiek, który miał zarządcę, a tego oskarżono przed nim, że trwoni jego majątek. (2) I przywoławszy go, rzekł mu: Cóż to słyszysz o tobie? Zdj sprawę z twego szafarstwa, albowiem już nie będziesz mógł nadal zarządzać.

[16,3-8] ELEMENT B – Postawa niewiernego zarządcy jako przykład nadużycia pozycji i nieuczciwości w zarządzaniu powierzonym majątkiem w celu zapewnienia sobie doczesnego bezpieczeństwa

(3) I rzekł zarządca do siebie samego: Cóż pocznę, skoro pan mój odbiera mi szafarstwo? Nie mam siły, aby kopać, a żebrać się wstydę (4) Wiem, co uczynię, aby [-] gdy zostanę usunięty z szafarstwa [przyjęli mnie do domów swoich]. (5) I wezwał dłużników swego pana, każdego z osobna, i rzekł do pierwszego: Ile winienesz panu memu? (6) A ten odrzekł: Sto baryłek oliwy. Rzekł mu więc: Weź zapis swój, siadź i szybko napisz pięćdziesiąt. (7) Potem rzekł do drugiego: A ty ile winienesz? A ten odrzekł: Sto korców pszenicy. Rzekł mu: Weź zapis swój i napisz osiemdziesiąt. (8) I pochwalił pan nieuczciwego zarządcę, że przebiegle postąpił, bo synowie tego świata są przebieglejsi w rodzaju swoim od synów światłości.

[16,9] ELEMENT B1 – Zasada wierności i sprawiedliwości oraz wezwanie do używania pieniędzy w taki sposób, aby zapewnić sobie przyjęcie do nieba i możliwość kierowania prawdziwymi dobrami

(9) I Ja wam powiadam: Zyskujcie sobie przyjaciół mamoną niesprawiedliwości, aby, gdy się skończy, przyjęli was do wiecznych przybytków. (10) Kto jest wierny w najmniejszej sprawie i w wielkiej jest wierny, a kto w najmniejszej jest niesprawiedliwy i w wielkiej jest niesprawiedliwy. (11) Jeśli więc w niesprawiedliwej mamonie nie byliście wierni, któż wam powierzy prawdziwą wartość? (12) A jeśli nie byliście wierni w sprawie cudzej, któż wam poruczy rzecz własną waszą?

[16,13] ELEMENT A1 – Zasada wierności jednemu panu

(13) Żaden sługa nie może dwóm panom służyć, gdyż albo jednego nienawidzić będzie, a drugiego miłować, albo jednego trzymać się będzie, a drugim pogardzi. Nie możecie Bogu służyć i mamonie.

[16,14] FRAGMENT B – Reakcja chciwych faryzeuszy – wyśmiewają słowa Jezusa

(14) A słyszeli to wszystko faryzeusze, którzy byli chciwi i naśmiewali się z niego.

[16,15] FRAGMENT B1 – Sąd Jezusa nad faryzeuszami za ich obłudę i chciwość

(15) I powiedział im: Wy jesteście tymi, którzy chcą uchodzić [za sprawiedliwych] w oczach ludzi za sprawiedliwych, lecz Bóg zna serca wasze. Gdyż to, co u ludzi jest wyniosłe, obrzydliwością jest przed Bogiem.

[16,16-31] FRAGMENT A1 – Egoizm bogatych liderów doprowadzi ich do odpłaty po śmierci – ominie ich nagroda

[16,16-18] ELEMENT A – Jezus zarzuca faryzeuszom zdradę w stosunku do Prawa, które zakładało miłosierdzie i solidarność ludu Bożego

(16) [zakon i prorocy] Do czasów Jana był zakon i prorocy, od tego czasu [Królestwo Boże] jest zwiastowane Królestwo Boże i każdy się do niego gwałtem wdziera. (17) Lecz łatwiej jest niebu i ziemi przeminać, niż [z zakonu] przepaść jednej kresce z zakonu [przepaść].

(18) Każdy kto opuszcza żonę swoją, a pojmuje inną, cudzołoży, a kto opuszczoną przez męża poślubia, cudzołoży.

[16,19-21] ELEMENT B – Historia bogacza egoisty i żebraka Łazarza; bogacz jest ślepy na sytuację i potrzeby Łazarza – opis ich pozycji za życia.

(19) A był pewien człowiek bogaty, który się przyodziewał w szkarłatne szaty i kosztowne tkaniny i co dzień wystawnie uczłował. (20) [Biedny zaś pewien imieniem Łazarz rzucony był przy bramie jego, owrzodzony] Był też pewien żebrak, imieniem Łazarz, który leżał u jego wrót owrzodzony, (21) i pragnął nasycić się odpadkami ze stołu bogacza, a tymczasem psy przychodziły i lizały jego rany.

[16,22] ELEMENT C – Śmierć bogacza sprowadza na niego odpłatę - cierpienie.

(22) I stało się, że umarł żebrak, i zanieśli go aniołowie na łono Abrahamowe; umarł też bogacz i został pochowany.

[16,23] ELEMENT C1 – Śmierć Łazarza prowadzi go do miejsca pociechy.

(23) A gdy w krainie umarłych [podniósłszy oczy swoje będąc w męczarniach] eierpiał męki i podniósł oczy swoje, ujrzał z daleka Abrahama i Łazarza na jego łonie.

[16,24-26] ELEMENT B1 – Błaganie bogacza o ulgę okazuje się niemożliwe do spełnienia – swoją zapłatę „odebrał”/przyznał sobie w czasie życia – opis ich pozycji po śmierci.

(24) Wtedy zawołał i rzekł: Ojczy Abrahamie, zmiłuj się nade mną i pošlij Łazarza, aby umoczył koniec palca swego w wodzie i ochłodził mi język, bo męki cierpię w tym płomieniu. (25) Abraham zaś rzekł: Synu, pomnij, że dobro swoje [odebrałeś] otrzymałeś za swego życia, podobnie jak Łazarz zło; teraz on tutaj doznaje pociechy, a ty męki cierpisz. (26) I poza tym wszystkim między nami a wami rozciąga się wielka przepaść, aby ci, którzy chcą stąd do was przejść, nie mogli, ani też stamtąd do nas nie mogli się przeprawić.

[16,27-31] ELEMENT A1 – Posłuszeństwo nauce Prawa i Proroków wystarcza do sięgnięcia po życie i nagrodę po śmierci. Egoizm bogacza świadczył, że za życia porzucił on wierność Prawu (podobnie jego bracia). Droga przez pisma pozostaje w mocy.

(27) I rzekł: Proszę cię więc, ojczy, abyś go posłał do domu ojca mego. (28) Mam bowiem pięciu braci, niechaj złożą świadectwo wobec nich, aby i oni nie przyszli na to miejsce męki. (29) Rzekł mu Abraham: Mają Mojżesza i proroków, niechże ich słuchają. (30) A on rzekł: Nie, ojczy Abrahamie, ale jeśli kto z umarłych pójdzie do nich, upamiętają się. (31) I odrzekł mu: Jeśli Mojżesza i proroków nie słuchają, to choćby kto z umarłych powstał, też nie uwierzą.

WARSTWA VI – SEKWENCJE F [14,15-24] i F1 [15,1-35]

[14,15-24] SEKWENCJA F - Jezus w podobieństwie o ucicie zapowiada, że liderzy, którzy dali pierwszeństwo przyjemności życia doczesnego, odrzucili Jego zaproszenie do Królestwa Bożego (wejdą do niego „ostatni”, tj. ubodzy i odrzuceni, tj. słabi duchowo i społecznie).

(15) Gdy to usłyszał jeden ze współbiesiadników, rzekł do niego: Błogosławiony ten, który będzie spożywał chleb w Królestwie Bożym. (16) A On mu rzekł: Pewien człowiek przygotował wielką wieczerzę i zaprosił wielu. (17) I posłał swego sługę w godzinę wieczerzy, aby powiedział zaproszonym: Przyjdźcie, bo już wszystko gotowe. (18) I poczęli się [jednakowo] wszyscy jeden po drugim wymawiać. Pierwszy mu rzekł: Kupiłem pole i muszę pójść je zobaczyć; proszę cię, miej mię za wytłumaczonego. (19) A drugi rzekł: Kupiłem pięć par wołów i idę je wypróbować; proszę cię, miej mię za wytłumaczonego. (20) A inny rzekł: Żonę pojąłem (20) i dlatego nie mogę przyjść. (21) A gdy wrócił sługa, doniósł o tym panu swemu. Wtedy gospodarz rozgniewał się i rzekł do sługi swego: Wyjdź prędko na place i ulice miasta i ~~sprowadź tutaj~~ ubogich i ułomnych, i ślepych, i chromych [wprowadź tu]. (22) I oznajmił sługa: Panie, tak się stało, jak rozkazałeś, i jeszcze jest miejsce. (23) Wtedy rzekł pan do sługi: Wyjdź na drogi i między opłotki i przymuszaj, by weszli, i niech będzie zapełniony dom mój. **(24) Albowiem mówię wam, że żaden z owych zaproszonych mężów nie skosztuje mojej wieczerzy.**

[15,1-32] SEKWENCJA F1 - Zaproszenie Boga skierowane jest do wszystkich, sprawiedliwych i grzeszników. Ilustracje miłości Ojca. Wezwanie sprawiedliwych do radości z powrotu grzeszników (zaginiona owca, zgubiona drachma, syn marnotrawny).

[15,1-2] FRAGMENT A – Jezus przyciąga grzeszników. Posiłki Jezusa z grzesznikami to powód szemrania faryzeuszów i uczonych w Piśmie

(1) A zbliżali się do niego wszyscy celnicy i grzesznicy, aby go słuchać. (2) Faryzeusze zaś i uczeni w Piśmie szemrali i mówili: Ten grzeszników przyjmuje i jada z nimi.

[15,3-10] FRAGMENT B – Powrót każdego grzesznika do relacji z Bogiem to powód do radości; podobieństwo o zgubionej owcy i drachmie

(3) Powiedział im więc takie podobieństwo: (4) Któż z was, gdy ma sto owiec, a zgubi jedną z nich, nie pozostawia dziewięćdziesięciu dziewięciu na pustkowiu i nie idzie za zgubioną, aż ją odnajdzie? (5) A odnalazszy, kładzie ją na ramiona swoje i raduje się, (6) i przyszedłszy do domu, zwołuje przyjaciół i sąsiadów, mówiąc do nich: Weselcie się ze mną, gdyż odnalazłem moją zgubioną owcę! (7) Powiadam wam: Większa będzie radość w niebie z jednego grzesznika, który się upamięta, niż z dziewięćdziesięciu dziewięciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują upamiętania. (8) Albo, która niewiasta, mając dziesięć drachm, gdy zgubi jedną drachmę, nie bierze światła, nie wymiata domu i nie szuka gorliwie, aż znajdzie? (9) A znalazłszy, zwołuje przyjaciółki oraz sąsiadki i mówi: Weselcie się ze mną, gdyż znalazłam drachmę, którą zgubiłam. (10) Taka, mówię wam, jest radość wśród aniołów Bożych nad jednym grzesznikiem, który się upamięta.

[15,11-32] FRAGMENT A1 – Ojciec, który z radością wita powracających grzeszników, zaprasza liderów (starszego brata) do takiej samej postawy i do uznania jednej społeczności wszystkich ufających Bogu.

(11) Potem rzekł: Pewien człowiek miał dwóch synów. (12) I rzekł młodszy z nich ojcu: Ojcze, daj mi część majątności, która na mnie przypada. Wtedy ten rozdzielił im majątność. (13) A po niewielu dniach młodszy syn zabrał wszystko i odjechał do dalekiego kraju, i tam roztrwonił swój majątek, prowadząc rozwiązłe życie. (14) A gdy wydał wszystko, nastał wielki głód w owym kraju i on zaczął cierpieć niedostatek. (15) Poszedł więc i przysłał do jednego z obywateli owego kraju, a ten wysłał go do swej posiadłości wiejskiej, aby pasł świnie. (16) I pragnął napełnić brzuch swój omłotem, którym karmiły się świnie, lecz nikt mu nie dawał. (17) A wejrząwszy w siebie, rzekł: Iluż to najemników ojca mego ma pod dostatkiem chleba, a ja tu z głodu ginę. (18) Wstanę i pójdę do ojca mego i powiem mu: Ojcze, zgrzeszyłem przeciwko niebu i przeciwko tobie, (19) już nie jestem godzien nazywać się synem twoim, uczyni ze mnie jednego z najemników swoich. (20) Wstał i poszedł do ojca swego. A gdy jeszcze był daleko, ujrzał go jego ojciec, użalił się i pobiegłszy rzucił mu się na szyję, i pocałował go. (21) Syn zaś rzekł do niego: Ojcze, zgrzeszyłem przeciwko niebu i przeciwko tobie, już nie jestem godzien nazywać się synem twoim. (22) Ojciec zaś rzekł do sług swoich: Przynieście szybko najlepszą szatę i ubierzcie go; dajcie też pierścień na jego rękę i sandały na nogi, (23) i przyprowadźcie tuczne cielę, zabijcie je, a jedźmy i weselmy się, (24) dlatego że ten syn mój był umarły, a ożył, zaginął, a odnalazł się. I zaczęli się weselić. (25) Starszy zaś syn jego był w polu. A gdy wracając zbliżył się do domu, usłyszał muzykę i tańce, (26) i przywoławszy jednego ze sług, pytał, co to jest. (27) Ten zaś rzekł do niego: Brat twój przyszedł i ojciec twój kazał zabić tuczne cielę, że go zdrowym odzyskał. (28) Rozgniewał się więc i nie chciał wejść. Tedy ojciec jego wyszedł i prosił go. (29) Ten zaś odrzekł ojcu: Oto tyle lat służę ci i nigdy nie przestąpiłem rozkazu twego, a mnie nigdy nie dałeś nawet koźlęcia, bym się mógł zabawić z przyjaciółmi moimi. (30) Gdy zaś ten syn twój, który roztrwonił majątność twoją z nierządnicami, przyszedł, kazałeś dla niego zabić tuczne cielę. (31) Wtedy on rzekł do niego: Synu, ty zawsze jesteś ze mną i wszystko moje jest twoim. (32) Należało zaś weselić się i radować, że ten brat twój był umarły, a ożył, zaginął, a odnalazł się.

WARSTWA VII – SEKWENCJA G [14,25-35] – akcent sekcji

[14,25-35] SEKWENCJA G - Jezus wzywa do wyrzeczenia się wszystkiego i pójścia za Nim, naśladując Go. Uczeń powinien odrzucić wszelkie sposoby zagwarantowania sobie bezpieczeństwa i złożyć nadzieję jedynie w Chrystusie.

(25) A szły z nim liczne tłumy, i obróciwszy się, rzekł do nich: (26) Jeśli kto przychodzi do mnie, a nie ma w nienawiści ojca swego i matki, i żony, i dzieci, i braci, i sióstr, a nawet i życia swego, nie może być uczniem moim. (27) Kto nie dźwiga krzyża swojego, a idzie za mną, nie może być uczniem moim.

(28a) Któż bowiem z was, chcąc zbudować wieżę,

(28b) nie usiądzie najpierw i nie obliczy kosztów,

(28c) czy ma na wykończenie?

(29a) Aby gdy już położy fundament, a nie może dokończyć,

(29b) wszyscy, którzy by to widzieli, nie zaczęli naśmiewać się z niego, (30) mówiąc: Ten człowiek zaczął budować, a nie mógł dokończyć.

(31a) Albo, który król, wyruszając na wojnę z drugim królem,

(31b) nie siądzie najpierw i nie naradzi się,

(31c) czy będzie w stanie w dziesięć tysięcy zmierzyć się z tym, który z dwudziestoma tysiącami wyrusza przeciwko niemu?

(32a) Jeśli zaś nie,

(32b) to gdy tamten jeszcze jest daleko, wysła poselstwo i zapytuje o warunki pokoju.

(33) Tak więc każdy z was, który się nie wyrzeknie wszystkiego, co ma, nie może być uczniem moim. (34) Dobrą rzeczą jest sól; jeśli jednak sól zwietrzeje, czym ją przyprawić? (35) Nie nadaje się ani do ziemi, ani do nawozu; precz ją wyrzucają. Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha.

Notatki

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Berea

Chrześcijański Ośrodek Edukacyjny